

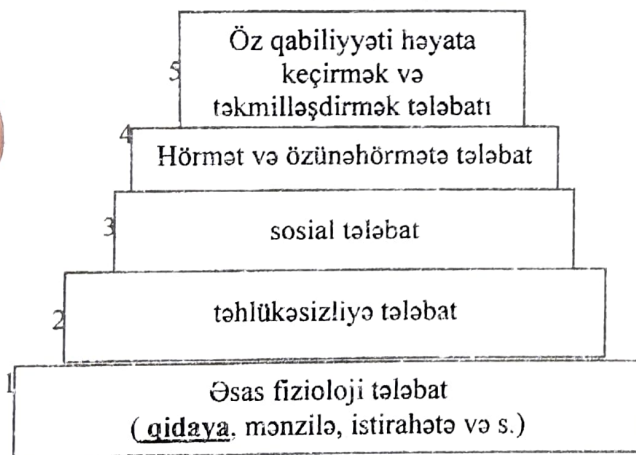
BƏLƏDİYYƏLƏRİN ƏRZAQ TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN TƏMİN OLUNMASINDA ROLUNUN ARTIRILMASI

N.Y. MIKAYILOVA, dissertant
Az. ETKTİ və Tİ

Məqalədə Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunun sosial-iqtisadi potensialı araşdırılmış, ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində bələdiyyələrin rolunun artırılması istiqamətində təkliflər irəli sürülmüşdür.

Açar sözlər: iqtisadi rayon, ərzaq təhlükəsizliyi, emal sənayesi, tələbat, Dövlət Proqramı, ərzaq məhsulları.

Ərzaq təminatı yalnız əhalinin həyatı tələbatlarının ödənilməsi baxımından deyil, həm də ölkədə makroiqtisadi sabitliyə nail olunması və iqtisadiyyatın dayanıqlı inkişaf etdirilməsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. A.Maslounun motivləşdirmə nəzəriyyəsinə görə, insanlar birinci növbədə özlərinə ən vacib olan tələbatı ödəməyə çalışırlar, sonra isə digər tələbatlar pillələr üzrə artır. Belə ki, tələbat pramidası konsepsiyasına görə, insanın daha yüksək səviyyədə duran özünüifadə, özünü inkişaf etdirmə kimi sosial tələbatlarının təmin olunmasına ehtiyacı yalnız qidanın da daxil olduğu ilkin tələbatlarının tam ödənilməsindən sonra yaranır. Ona görə də ərzaq təminatı sisteminin effektiv təşkil edilməsi əhalinin həyat səviyyəsi və keyfiyyətinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır.

Hazırda bir çox ölkələrdə əhalinin ərzaq təminatının yaxşılaşdırılması istiqamətində fəal sürətdə milli, bəzi hallarda isə hətta regional ərzaq strategiyası işlənib hazırlanır və həyata keçirilir. Bu, olduqca vacibdir və müsbət nəticələr verir. Bu sahədə çox böyük işlər görmüş, tədqiqatlar aparmış akademik Z.Səmədzadənin fikrincə "təbiətin dəyişməsi, əhali, ərzaqla bağlı pessimist proqnozlar özünü doğrultmasa da ... onlara biganəlik daha ağır nəticələr verə bilər. Bu ağır nəticələrin qarşısı o halda alınabilir ki, ictimai-siyasi münasibətlər düzgün səmtə yönəldilsin, düzgün inkişaf modelləri seçilsin, verilən proqnozlar baş verən proseslərin düzgün qiymətləndirilməsinə əsaslansın" (1, s.99-100) "2008-2015-

ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı"nın əsas məqsədi ölkənin hər bir vətəndaşının sağlam və məhsuldar həyat tərzini üçün onun qəbul edilmiş normalara uyğun ərzaq məhsulları ilə tam təmin edilməsinə nail olmaqdır. Bu məqsədə nail olmaq üçün Dövlət Proqramı çərçivəsində aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulur:

- ölkədə ərzaq məhsulları istehsalını artırmaq;
- əhalini təhlükəsiz və keyfiyyətli ərzaq məhsulları ilə təmin etmək;
- ərzaq təminatı sahəsində risklərin idarə olunmasını təmin etmək;
- ərzaq təminatı sisteminin institusional inkişafını həyata keçirmək və sahibkarlıq mühitini yaxşılaşdırmaq.

Aqrar istehsal əhalinin kənd təsərrüfatı məhsulları və yeyinti sənayesini ərzaq xammalı ilə təmin etməklə ərzaq təminatı sistemində başlıca həlqə təşkil edir. Cəmiyyət miqyasında aqrar ərzaq istehsalı və təminatı sistemi ərzağın istehsalı, saxlanması, daşınması, tədarüki, bölgüsü, emalı və satışı, habelə idxal-ixracı, resurs-maliyyə təminatı və s. ilə bağlı sosial-iqtisadi münasibətləri əks etdirir. "Ərzaq təminatı istehsal və istehlakın kəsişdiyi fəzadır və onun hər bir nöqtəsinin koordinatları resursların yaranması və istifadəsinin vəziyyətini qeyd edən kəmiyyətdir" (3, s.131).

"2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı"nda 2015-ci il üçün hədəflər seçilmişdir. Proqramda həlli vacib olan çoxsaylı problemlər öz əksini tapmışdır ki, bu problemlərin həllində bələdiyyə orqanlarının iştirakının vacibliyi xüsusi qeyd edilmişdir. Belə ki, proqramda dövlət qurumları ilə yanaşı bələdiyyə orqanlarına torpaq və sudan istifadənin səmərəliliyinin artırılması tədbirlərinə aid məsələlər üzrə - eroziyaya uğramış, şoranlaşmış, şorakətləşmiş və deqradasiyaya məruz qalmış torpaqların müəyyən edilməsi və xəritələşdirilməsi, onlardan səmərəli istifadə olunması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması tapşırılmışdır. Torpaqların münbitliyinin və suvarılan torpaq sahələrinin artırılması istiqamətində işlərin genişləndirilməsi, istifadə olunmayan əkinə yararlı torpaqların əkin dövriyyə-

sinə cəlb edilməsinin stimullaşdırılması, əkinə yararlı torpaqlarda tikintilərin aparılmasının qarşısının alınması, həmin torpaqlardan yalnız təyinatı üzrə istifadə edilməsi, bu sahədə qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyətin artırılması ilə bağlı təkliflərin hazırlanması kimi məsələlər Dövlət proqramının əsas istiqamətlərindən biri olaraq uğurla icra olunur. "Bela bir yüksəlişin əsas səbəblərindən biri düşünülmüş inkişaf strategiyası və aqrar islahatlardır" (1, s.118).

"2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı"nda bitkiçiliyin və heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi tədbirləri öz əksini tapmışdır. Kənd təsərrüfatı bitkilərinin bölgələr üzrə optimal əkin strukturunun və istehsal həcmının müəyyənləşdirilməsi, müvafiq tövsiyələrin fermerlərə çatdırılması, fəraş kartof və tərəvəz ixracının təşviq edilməsi, mövcud yaşıl çay sahələrinin bərpası və genişləndirilməsi, meyvə bağlarının bərpası və yenilərinin salınması, meyvə ixracının təşviq edilməsi, üzümçülüyn, zeytun bağlarının bərpası, günəbaxan, qarğıdalı və digər yağ verən bitkilərin yetişdirilməsi, şəkər çuğunduru istehsalının genişləndirilməsi kimi məsələlər bitkiçiliyin inkişaf prioritetlərindəndir.

Heyvandarlığın inkişaf etdirilməsi tədbirlərinə işə əsasən aşağıdakılar daxildir:

- Ətlik maldarlığın inkişaf etdirilməsi;
- Müasir tələblərə cavab verən rəqabətqabiliyyətli quşçuluq təsərrüfatlarının yaradılması və damazlıq quşçuluq təsərrüfatlarının yaradılması;
- Yem bitkilərinin, xüsusilə yonca, qarğıdalı, yem çuğunduru, arpa və digər əkin sahələrinin genişləndirilməsi;
- Arıçılığın inkişaf etdirilməsi və s.

Hal-hazırda Dövlət Proqramında nəzərdə tutulan bir sıra hədəflər özünü doğrultmaqdadır. Aşağıdakı cədvəldə bu göstəricilərin bəzilərinin yerinə yetirilmə səviyyəsi göstərilmişdir.

Proqramda 2015-ci il üçün müəyyən olunmuş bəzi hədəflər artıq reallığa çevrilmişdir. Belə ki, dənli bitkilərin əkin sahəsini 2015-ci ilə kimi 900 min hektara çatdırılması nəzərdə tutulmuşdursa, 2012-ci ilin sonuna bu rəqəm 1030,7 min hektara (115%) çatdırılmış, hər hektardan məhsuldarlığını 32 sentnerə (117%), dənli bitkilərin ümumi istehsalı 2,8 mln. tona (100%) çatmışdır ki, bu da 2015-ci ildə hədəfə alınmış göstəriciləri üstələyir. Təhlillər göstərir ki, süd və süd məhsulları istehsalı yumurta istehsalı, kartof istehsalı, meyvə istehsalı kimi sahələrdə 2015-ci il üçün nəzərdə tutulan hədəflər daha tez, yəni, 2014-cü ilin ilk rübündə yerinə yetiriləcək. Lakin yüksək keyfiyyətli və balanslaşdırılmış qarışıq yem istehsalı (10%), cay yarpağı istehsalı (18,3%), şəkər çuğundurunun əkin sahələri (18%), sənaye üsulu ilə illik quş əti istehsalı (45,9%) kimi sahələrin inkişafı nəzərdə tutulan dinamikadan xeyli aşağı səviyyədədir. Araşdırmalar göstərir ki, "2008-

2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı təminatına dair Dövlət Proqramı" üzrə hədəf göstəricilərinin yerinə yetirilməsində bələdiyyələrin rolu nəzərə capmır.

Son illər həyata keçirilən infrastruktur layihələrinin reallaşdırılması və əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması sahəsində bir sıra əhəmiyyətli tədbirlərin həyata keçirilməsində bələdiyyələrin fəal iştirakı müşahidə olunmuş, yerli təbii və əmək resurslarından səmərəli istifadə olunmasında onların iştirakını zəruri etmişdir. Regionların tarazlı inkişafı müasir dövrdə regional siyasətə yeni yanaşmalar olmasını qaçılmaz edir. Çünki inzibati-amirlik sistemi və yuxarıdan müəyyən edilən planlaşdırma artıq yoxdur, bazar qanunları ön plana keçmişdir. Yerli hakimiyyət orqanlarının büdcə vəsaitlərindən istifadə hüquqları genişlənir, azad işgüzarlıq, sahibkarlıq fəaliyyətinin güclənməsi ilə yanaşı bələdiyyə mülkiyyəti də formalaşır.

Qarşıdakı illərdə də əhalinin sosial problemlərinin həllində və bölgələrin inkişafında mühüm işlərin həyata keçirilməsində, o cümlədən yeni iqtisadi münasibətlərin formalaşması, sahibkarlığın inkişafı, təsərrüfatlararası keyfiyyətli və qarşılıqlı münasibətlərin yaranmasında iştirak edəcək, "2008-2015-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında yoxsulluğun azaldılması və davamlı inkişaf Dövlət Proqramı" çərçivəsində nəzərdə tutulan məqsədlərə nail olunmasında, eləcə də ölkə əhalisinin rifahının yaxşılaşdırılmasında yerli özünüidarəetmə orqanları fəal rol oynamalıdır.

Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda ümumi sahəsi 8,96 min km² olmaqla respublikamızın ərazisinin 10,3 faizini təşkil edir. Regionda əsasən emal və yüngül sənaye sahələri inkişaf etmişdir. Ölkə üzrə sənaye məhsulunun təqribən 3-i bu regionda istehsal edilir.

Regionda əsasən emal sənayesi təşəkkül tapmışdır. Kənd təsərrüfatı, yüngül və yeyinti sənaye sahələri üzrə iri ixtisaslaşmış emal müəssisələri fəaliyyət göstərir. Bu sahələr regionun sənaye məhsulunun 95 faizini verir. Yeyinti sənayesi bağçılıq, tütüncülük və heyvandarlıq məhsullarının emalına xüsusi meyl göstərir.

Tədqiqatlar göstərir ki, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda sosial-iqtisadi inkişafı sürətləndirmək üçün fasiləsiz olaraq sistemli islahatların həyata keçirilməsi davam etdirilməlidir. Ölkəmizdə, o cümlədən Şəki-Zaqatala regionunda gedən islahatlar nəticəsində torpaqlar tam özəlləşdirilmişdir. 1,139 milyon hektar torpaq sahəsi kəndlilərə paylanmışdır. Hesablamalar göstərir ki, Şəki-Zaqatala regionunda istehsal edilən kənd təsərrüfatı məhsullarının 96-99 %-i özəl bölmənin payına düşür.

Avropa Xartiyasına görə, bələdiyyə institutunun kəndin inkişafında müstəsna rolu olmalıdır. Çünki inkişaf etmiş ölkələrdə yerli əhəmiyyətli bütün məsələlərin həlli elə bələdiyyələrin üzərindədir. Onlar müəyyən maliyyə qaynaqları və icmaların

dəstəyi olan şəraitdə böyük nüfuz sahibi ola bilərlər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə baxsaq görürük ki, yerli özünüidarə qurumlarının və icmaların razılığı olmadan dövlət və fiziki şəxslər tərəfindən heç bir böyük layihə həyata keçirilmir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bələdiyyələr əhali arasında nüfuzlu qurumlar olub kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalında və ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasında həlledici rolə malikdirlər.

İndiki şəraitdə kənddə yaşayan əhalinin sosial durumunun yaxşılaşdırılması, işsizliyin aradan qaldırılması və dolayısıyla ərzaqla təmin olunması məhz yerli özünüidarə orqanlarının funksiyasına aiddir. Bələdiyyələrin öz mülkiyyətinə verilən torpaq sahələrində hər hansı istehsal prosesini həyata keçirmək, ordan qazanc götürmək və kəndin ərzaq və digər problemlərini həll etmək üçün imkanları, potensialları var. Doğrudur, indi belə bələdiyyələrə çox az rast gəlinir ki, qanunvericilikdəki hüquqlarından, imkanlardan istifadə edib öz ərazisində kənd təsərrüfatı ilə məşğul olsun, kəndlilərin sosial-infrastruktur problemlərini həll etsinlər. Bələdiyyələr banklardan kredit götürüb emal müəssisələri yarada bilərlər, kəndlərdə olan mal-qaranın südünü, qatığını əhalidən toplayıb emal etməklə qazanc götürə bilərlər. Bu, həm də işsizliyin aradan qaldırılmasında, əhalidə mövcud olan qida məhsullarının səmərəli istifadəsində və ərzaq bolluğunda bir mənbə rolunu oynaya bilər.

Kənd təsərrüfatında keyfiyyətli toxum problemi var. Xaricdən toxum, texnika gətirilməsində, yerlərdə realizə olunmasında bələdiyyənin geniş imkanları var. Əslində əvvəlki sovxoz, kolxozun yerinə yetirdiyi funksiyaları indi yerli özünüidarə qurumları həyata keçirə bilər. Bu gün kəndlərdə həm heyvandarlıqda, həm bitkililik sahəsində pərakəndəlik mövcuddur. Bələdiyyələr təşəbbüs göstərüb həm istehsalla, həm satışla, həm xidmətlə bağlı kooperativlər yarada bilərlər. Yerli özünüidarə qurumları indi bu kimi təşəbbüslər göstərmirlər. Bu qurumlara fəal vətəndaşlar seçilsə, qeyd olunanlar onların fəaliyyətində əks olunur və bələdiyyələr kənd inkişafında, yerli sosial-iqtisadi problemlərin həllində çox böyük rol oynaya bilərlər. Ölbəttə, hakimiyyət bələdiyyələrə bu şəraiti yaratmalıdır.

Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda bələdiyyə orqanlarının mühüm vəzifələrindən biri də yerli sakinlərin sosial vəziyyətinin daha da yaxşılaşdırılmasına xidmət göstərməkdir. Apanlan tədqiqatlar göstərir ki, Şəki-Zaqatala regionunun yüksək dağlıq bölgələrində bələdiyyə ərazilərində yaşayan sakinlərin əmək haqlarının, təqaüdlərinin və müavinətlərin artırılmasına daha çox ehtiyac vardır. Dağ, dağətəyi bölgələrdə yaşayan sakinlərin sosial təminatı ilə şəhər, qəsəbə və aran yerlərdə yaşayan sakinlərin sosial vəziyyəti arasında 1,5-2,0 dəfə fərq vardır. Yerli sakinlərə maddi yardımlar da bəzi kəndlərdə yox səviyyəsindədir. Əhalinin özünüidarəetmə orqanlarının effektivliyini dərindən dərk

etməsi, onların bələdiyyə fəaliyyətində daha yaxından iştirak etmək üçün hər bir sakinin maddi və mənavi cəhətdən daha maraqlı olmasına səyləri artırmaq lazımdır.

Regionda sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi yeni iş yerlərinin açılmasına, on minlərlə sakinin maddi rifahının yüksəldilməsinə, regionda yoxsulluğun azaldılmasına təkan verə bilər.

Bütün iqtisadi rayonlarda olduğu kimi, Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonunda da qarşıya qoyulan prioritet məsələlərdən biri də iqtisadiyyatın idxal yönümlüyündən ixrac yönümlüyünə doğru inkişaf etməsidir. Bunun üçün regionda həm resurs, həm də kadrlarla bağlı demək olar ki, bütün potensiallar mövcuddur.

Şəki-Zaqatala regionu öz təbii sərvətlərinə görə çox zəngin və rəngarəng olduğu üçün bu sərvətdən səmərəli istifadə etməklə yerli sakinlərin sakinlərin həyat tərzini kökündən yaxşılaşdırmaq olar. Tədqiqatlar göstərir ki, Şəki-Zaqatala regionu respublikamızda ən güclü bal istehsalı bazasına çevrilə bilər. Burada çəməniliklərin və çəmənlər çiçəklərinin zənginliyi, cökə ağaclarının çoxluğu və bal şirəsi ilə zəngin olan meyvə ağacları (şabalıd, xurma, alma, armud, əzgil və s.) təbii olaraq arıçılığın çox zəngin yem bazasını yaratmışdır. Bələdiyyələrin arıçılıq təsərrüfatları yaratmaq üçün mövcud olan problemlərini araşdırarkən məlum oldu ki, arıçılıq təsərrüfatı üçün tələb olunan ləvazimatların çətin tapılması və onun xeyli baha olması bələdiyyə müəssisələri yaratmağa imkan vermir. İstər xüsusi, istərsə də bələdiyyə qurumları tərəfindən arıçılıq təsərrüfatı üçün lazım olan ləvazimatlar həmin bölgədə istehsal olunsaydı, onda bələdiyyə üzvləri tərəfindən bu sahəyə maraq artacaq və arıçılıq təsərrüfatı yaratmaq bələdiyyə üçün əlçatan olcaq. Qeyd edək ki, arıçılıq məhsullarının satışında heç bir problem yoxdur, belə ki, artıq bu sahəyə dövlət dəstəyi mövcuddur.

Bələdiyyə ərazilərində qiymətli sayılan və dünya bazarında kifayət qədər olan şabalıd, qoz və fındıq bağları salmaq üçün bu gün bələdiyyənin bütün imkanları mövcuddur. Lakin bələdiyyə orqanları bu sahənin bir necə ildən sonra (10-15) yüksək gəlir gətirən sahə olduğunu nəzərə alaraq, bu sahəyə maraq göstərmirlər. Lakin bu meyvə ağaclarının uzunömürlülüynü və bir müddətdən sonra yüksək gəlir gətirən bir sahə olduğunu bilən xüsusi və fərdi təsərrüfatlar bu sahəyə xeyli maraq göstərirlər.

"Regionların sosial-iqtisadi inkişafı üzrə" Dövlət Proqramı (2009-2013-cü illər) çərçivəsində Şəki-Zaqatala iqtisadi rayonu üzrə prioritet sahələr kimi efir yağları olan bitkilərin yetişdirilməsi və emalının təşkili və alabalıq təsərrüfatlarının bərpası və inkişafı müəyyən edilmişdir. Akvakulturanın inkişafı üçün kompleks yanaşmanın tətbiqi, infrastrukturun yaradılması mühümdür. Bu məqsədlə, balıq sənayesinin neft emalı sahəsindən sonra, ikinci yerdə durduğu Norveçin təcrübəsindən istifadə etmək olar. Bu ölkədə balıq istehsalı tədqiqat institutlarının, nəqliyyat təsərrüfatının, avadanlıq istehsal edən sənaye

yenin işi, yeni texnologiyalar axtarışı ilə birləşdirilmişdir. Bələdiyyə ərazilərində bu kimi prioritet sahələrin dövlət dəstəyi ilə yaradılması bələdiyyələrin sıçrayışlı inkişafına səbəb olar. Kənd təsərrüfatında investisiya qoyuluşlarının artırılması, əs-lində regionların iqtisadi xarakteristikasından da bilavasitə asılıdır. Regionda aktivlik səviyyəsi yüksək olarsa təbii ki, kənd təsərrüfatında da investisiya qoyuluşunun həcmi yüksəltmək mümkündür. Regionlarda kənd təsərrüfatının təbii bioloji xüsusiyyətləri də investisiya

qoyuluşlarının səviyyəsinə və həm də onun səmərəliliyinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Bələdiyyə ərazilərində mövcud olan yeraltı və yerüstü sərvətlərdən (mineral sulardan, müalicə əhəmiyyətli mədən sularından, daş, qum, gil, əhəng və digər inşaat materiallarından, meşə sərvətindən, iqlimdən, kurort sərvətindən və digər bu kimi təbii-iqtisadi potensialdan və s.) bacarıqla istifadə edərək bələdiyyə büdcələrini möhkəmlətmək, iqtisadi təfəkkürü, düşüncə tərzini, təsərrüfatçılıq vərdişlərini zənginləşdirmək, bələdiyyələrinin işgüzarlığını artırmaq, idarəçiliyini təkmilləşdirmək bu gün bələdiyyə orqanlarının qarşısında duran ən prioritet məsələlərdir.

Yaxın perspektivdə respublikamızda dövlət və bələdiyyə idarəetməsinin elə bir təşkilati strukturu formalaşmalıdır ki, bu təşkilati struktur iqtisadi cəhətdən səmərəli olsun, yaxud maliyyə - iqtisadi cəhətdən nisbətən ucuz başa gəlsin, idarəetmə baxımından çevik olsun, hər iki idarəetmə formasının hüquq və vəzifələri reallaşsın, icra hakimiyyət orqanları ilə bələdiyyə

Сәдвәл. 2008-2015-ci illәрдә Азәрбајҹан Республiкасында әһалинин әрзақ мәһсүлләри илә етибарлI тәминатина дәир Дөвләт Програми" үзрә һәдәф гөстәрҹиләри

S/S	Һәдәфләр	2012-ci il	2015-ci il үчүн һәдәф гөстәрҹиләри
1	Dәnli bitkilәrin әkin sahәsi (min hektar) (qarğıdalı илә)	1030,7	900
2	Dәnli bitkilәrin mәһsuldarlıęı (s/hektar)	27,2	32
3	Dәnli bitkilәrin ümumi istehsalı (milyon ton)	2,8	2,8
4	Әt istehsalının һәcmi /kәsilmiş çәkidә/ (min ton)	275,1	340
5	Süd və süd mәһsulları istehsalı (milyon ton)	1,7	2,4
6	Sәнaye üsulu илә illik quş әti istehsalı (min ton)	36,7	80
7	Yumurta istehsalı (milyard әdәd)	1,2	1,3
8	Kartof istehsalı (milyon ton)	0,97	1,12
9	Tәрәvәz və bostan bitkilәri istehsalı (milyon ton)	1,64	1,72
10	Meyvә istehsalı (min ton)	809,8	800
11	Yaęlı bitkilәrin әkin sahәlәri (min hektar)	75,8	135
12	Şәkәр çuęundurunun әkin sahәlәri (min hektar)	3,6	20
13	Çay yarpaęı istehsalı (ton)	567,9	3000
14	Yem bitkilәrinin әkin sahәlәri (min hektar)	400	500
15	Yüksәk keyfiyyətli, balanslaşdırılmış qarışыq yem istehsalı (min ton)	200	2000

Mәnbә: www.azerbaijan.az/portal/Economy/Reforms/reforms_a.htm (4)

idarәetmәsi bir-birini qarşıılıqlı surәtdә tamamlasın, idarәetmәdә paralellik, tәkrarlar aradan qalxsın, bәlәdiyyәlәrin onlara һәvәlә edilmiş әrazinin inkişafı үчün mәsulıyyәti, cavabdehliyi, eyni zamanda sәlahiyyәtlәri artsın, Respublikanın və onun ayrı-ayrı regionlarının müxtәlif formalarda təhlükəsizliyi (iqtisadi, әrзақ, ekoloji və i.а.) tәmin olunsun. (2, s.13)

Yerli özünüidarәnin faydalı fәaliyyәti үчün şərait ayrı-ayrı şəxsiәrin tәşәbbüs və fәallıęı илә, әsas qanunların qәbul edilmәsi илә, yerli büdcәlәrin gәlir bazasının genişәndirilmәsi yolu илә yaradılmalıdır. Yerli özünüidarәlәrin maraqlarını ifadә еdә bilән strukturların yaradılması әn vacib mәsәlәlәrdән biridir.

Şәki-Zaqatala regionunda gәlәcәk inkişaf proqnozları gөstәrir ki, burada yerli idarәetmə orqanlarının sosial-iqtisadi cәhәtdән vüsәt alması ilk növbәdә bütün istehsal sahәlәrinin genişlәndirilmәsindән, yerli әhali үчün şəraitin yaxşılaşdırılmasından, onların tәlәbatlarının daha dolęun ödәnilmәsindән ibarәt olmalıdır.

ӘDӘBİYYAT

- 1.Z.Ә.Sәмәdzadә. Dünya iqtisadiyyatı. Çin "iqtisadi möcüzә"si. B., 2001. 318 sәh. 2.Ә.Nuriyev "Azərbaycanın müasir sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası: formalaşdırılması və reallaşdırılmasının konseptual əsasları". "Azərbaycan regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı: problemlər, inkişaf meylləri" mövzusunda respublika elmi - praktiki konfransın materialları, Avropa, 2011, 421 sәh. 3.R.Ә.Balayev. Urbanizasiya: şəhər iqtisadiyyatı və әrзақ problemi. Bakı. "Elm" 2007. 295 sәh. 4.www.azerbaijan.az/portal/Economy/Reforms/reforms_a.htm

Роль муниципалитетов в обеспечении продовольственной безопасности в Шеки-Закатальском экономическом районе

Н.Я.Миканлова

В статье рассмотрен социально-экономический потенциал Шеки-Закатальского экономического района. Выдвинуты предложения в направлении повышения роли муниципалитетов в обеспечении продовольственной безопасности.

Ключевые слова: экономическая область, безопасность пищевых продуктов, пищевая промышленность, спрос, государственная программа, продукты питания.

Municipalities' role in ensuring food product security in Sheki - Zakatala economic region

N.Y.Mikailova

In the article social-economic potential of Sheki-Zakatala economic region was examined and put forward proposals to increase role of municipalities in ensuring food product security.

Key words: economic region, food product security, food processing industry, demand, state program, food products.